

Arborisico's in de branche

Handel in onroerend goed en verhuur

Zoekprofiel:

KDC TNO Arbeid

Handel in onroerend goed en verhuur: SBI 831* or SBI 832* (BIK 70) or UDC 332* or UDC 339.178* or SAMENVATTING "huurwoning*" or SAMENVATTING "koopwoning*" or SAMENVATTING "makelaar"

Woningbouwcorporaties: SBI 831* or SBI 832* (BIK 70201) or UDC728* or SAMENVATTING "woningbouwvereniging*" or SAMENVATTING "woningbouwcorporatie*" or SAMENVATTING "woningbouwstichting*" or SAMENVATTING "woonvereniging*" or SAMENVATTING "wooncorporatie*" or SAMENVATTING "woontichting"

Inleiding

In de bedrijfstak Verhuur van en handel in onroerend goed werken ca. 71.000 mensen in ca. 17.000 bedrijven (CBS, 1998).

De bedrijfstak bestaat uit zeer veel kleine, administratieve bedrijfjes.

Als gevolg van de grote veranderingen op met name de woningmarkt, in de laatste tien jaar, komen er regelmatig reorganisaties, fusies en samenwerkingsverbanden voor. Daarbij kunnen werknemers te maken krijgen met een toenemende werkdruk en onzekerheid over het behoud van het werk.

De toenemende uitbesteding van bijvoorbeeld technische- en onderhoudswerkzaamheden kunnen onrust en onzekerheid over de toekomst veroorzaken bij medewerkers van Technische (onderhouds)diensten

Opzichters, projectleiders en uitvoerders in dienst van Onroerendgoedbedrijven hebben niet alleen te maken met de interne arbozorg, maar ook met arbeidsomstandigheden en arbozorg die specifiek voor de bouwplaats gelden.

Medewerkers in deze sector hebben dus met verschillende werkplekken te maken: zowel in de binnendienst op het eigen kantoor, als in de buitendienst in de bouw en het onderhoud van gebouwen.

Zo kunnen medewerkers van een technische- of onderhoudsdienst in contact komen met diverse stoffen die schadelijk zijn voor de gezondheid en bij reparatie- of onderhoudswerkzaamheden een verkeerde werkhouding aannemen met het risico van klachten aan het bewegingsapparaat.

Door de toenemende concurrentie moeten handelaren en verhuurders van onroerend goed steeds meer en beter inspelen op de vraag van de woningmarkt. Dat vraagt, met name bij de vanouds niet marktgerichte woning(bouw)corporaties, om een geheel andere werkhouding en werkwijze. Die verandering, met als gevolg meer verantwoordelijkheid, tijdsdruk en meer contacten met huurders, kopers en woningzoekenden kan bij werknemers tot psychische spanningen en stress leiden.

Het contact met die cliënten is aan veranderingen onderhevig: agressief gedrag (verbaal en fysiek geweld) van cliënten tegen medewerkers in de branche komt steeds vaker voor.

De bedrijfstak woningcorporaties gaat het probleem van de RSI te lijf.

In 1998 heeft de zogenaamde 'Bureaubus' van de Bouw- en Houtbond FNV heel Nederland afgereisd in het kader van een campagne rond beeldschermwerk in deze sector. Deel van de campagne was onder meer een enquête onder ondernemingsraden.

Eind 1999 hebben de sociale partners in de bedrijfstak en staatssecretaris van SZW een intentieverklaring getekend om te komen tot een Arboconvenant. Hierbij zullen RSI en werkdruk centraal staan.

In 2000 heeft TNO Arbeid in opdracht van de bedrijfstak een onderzoek naar RSI gedaan onder werknemers. De gegevens zijn uitgesplitst naar functie en organisatievorm.

RSI heeft waarschijnlijk veel te maken met hoge werkdruk. In de corporaties is er veel stress door lastige of agressieve klanten. In augustus 2000 komt TNO Arbeid met de eerste resultaten.

1 Arbozorg en arbeidsorganisatie

Risicogroepen en effecten:

Door de toenemende eisen die de markt aan de woonsituatie stelt, is de woningmarkt de laatste tien jaar drastisch veranderd. Handelaren en verhuurders van onroerend goed moeten steeds meer en beter inspelen op de vraag van de woningmarkt. Concurrentie die voorheen uitsluitend bij de commerciële verkoop en verhuur van woningen gewoon was, komt nu ook tussen **woningbouwcorporaties** voor. Dat vraagt, met name bij die woningbouwcorporaties, om een geheel andere werkhouding en werkwijze.

Als gevolg van die gewijzigde situaties komen regelmatig reorganisaties, fusies en het aangaan van samenwerkingsverbanden bij woningbouwcorporaties voor. Die kunnen onder werknemers leiden tot een toenemende werkdruk en onzekerheid over het behoud van het werk. De toenemende uitbesteding van technische- en onderhoudswerkzaamheden kan onrust over de toekomst bij **medewerkers van een technische dienst** veroorzaken. Personeelsbeleid is doorgaans nog niet goed ontwikkeld bij de corporaties. Laat staan dat er wordt nagedacht over modern personeelsbeleid of 'human resource management'.

Bedrijven die onroerend goed verkopen en verhuren hebben te maken met de arbeidssituatie voor enerzijds kantoorpersoneel en anderzijds buitendienstmedewerkers, die belast zijn met het onderhoud en/of de begeleiding van bouwprojecten. Dat onderscheid vereist een arbozorg met verschillende uitgangspunten en risico-inventarisaties. **Opzichters, projectleiders en uitvoerders** in dienst van die onroerend goedbedrijven hebben niet alleen te maken met de interne arbozorg, maar ook met werkomstandigheden en arbozorg die specifiek voor de bouwplaats gelden. Dat vereist een specifieke organisatie en verantwoordelijkheid.

Uit de Convenantenmonitor 1999 van de Arbeidsinspectie blijkt dat 77% van de bedrijven behorend tot de branche handel in en verhuur van onroerend goed beschikt over een risico-inventarisatie en -evaluatie (ri&e). Een op schrift gesteld plan van aanpak, dat onderdeel uitmaakt van de ri&e, is in 86% van de bedrijven met een ri&e aanwezig. Het percentage bedrijven met een ri&e wijkt daarmee in positieve zin af van het landelijke percentage. Een schriftelijk ziekteverzuimbeleid is aangetroffen in 84% van de bedrijven in de branche.

Risicofactoren en preventiemaatregelen:

Risicofactoren	Preventiemaatregelen
1) Snelle veranderingen in de organisatie: reorganisatie, fusie, uitbesteding.	1) Voorlichting en instructie aan werknemers over alle organisatorische veranderingen. Duidelijkheid verschaffen over de werkgelegenheid. Het maken van overgangsregelingen in het geval van veranderende arbeidsvoorwaarden, bijvoorbeeld via sociaal plan.
2) Uiteenlopende arbozorg voor kantoor- en buitendienstmedewerkers.	2) Opstellen van een Arbobeidsplan waarin aan de verschillende functies binnen het bedrijf evenredig aandacht wordt besteed.
3) Uiteenlopende arbozorg en werkomstandigheden waarmee buitendienstmedewerkers op bouwplaatsen te maken krijgen.	3) De risico's en verantwoordelijkheden aangaande de buitendienstmedewerkers op de bouwplaats duidelijk vastleggen en daar in de praktijk uitvoering aan geven. Duidelijke afspraken over arbozorg en verantwoordelijkheden met andere partijen op de bouwplaats.

2 Inrichting arbeidsplaatsen

(o.a. vluchtwegen, kleedruimtes en bouwkundige voorzieningen)

Risicogroepen en effecten:

De veiligheid, gezondheid en het welzijn van **buitendienstmedewerkers** zijn in het geding bij onvoldoende rust- en sanitaire voorzieningen tijdens werkzaamheden aan bestaande woningen en inspectiewerkzaamheden op onveilige bouwplaatsen.

Risicofactoren en preventiemaatregelen:

Risicofactoren	Preventiemaatregelen
1) Onvoldoende rust- en sanitaire voorzieningen bij werkzaamheden in de buitendienst.	1) Werkindeling met voldoende rustpauzes om bijvoorbeeld tussentijdse terugkeer naar kantoor of huis mogelijk te maken.

3 Gevaarlijke stoffen

Risicogroepen en effecten:

Medewerkers van een technische- of onderhoudsdienst kunnen bij reparatie- of onderhoudswerkzaamheden in contact komen met diverse stoffen die schadelijk zijn voor de gezondheid.

Bij **schilder- en reinigingswerk** is de invloed van organische oplosmiddelen bijzonder groot. Regelmatige piekblootstellingen aan deze oplosmiddelen verhoogt het risico op organisch psychosyndroom (OPS), een chronische aandoening van het zenuwstelsel met symptomen als vermoeidheid, duizeligheid, geheugenproblemen, borstklachten, evenwichtsstoornissen en stemmingsveranderingen (zoals een verhoogde irritatiegevoeligheid en apathie).

Tijdens **het werken met isolatiemateriaal** zoals glas- en steenwol is er blootstelling aan respirabele vezels.

Bij het dagelijks onderhoud kunnen werknemers worden geconfronteerd met asbesthoudende producten. Blootstelling aan asbest kan zelfs na jaren tot ernstige schade aan de gezondheid leiden (asbestose, longkanker, mesothelioom en pleurale plaques).

Risicofactoren en preventiemaatregelen:

Risicofactoren	Preventiemaatregelen
1) Regelmatige blootstelling aan piekconcentraties van organische oplosmiddelen ook al blijft het daggemiddelde onder de MAC-waarde.	1) Blootstelling moet zo veel mogelijk worden beperkt. Producten zonder organische oplosmiddelen gebruiken.
2) Blootstelling aan asbestvezels die vrijkomen bij onderhoudswerkzaamheden, zoals: verstoppingen van de riolering, waarbij de riolering bestaat uit asbestcementbuizen; onderhoud plegen of storingen verhelpen aan c.v.-ketels en haarden waarin asbesthoudende pakkingen zijn verwerkt; het reinigen van rookgaskanalen (schoorstenen) of ventilatiekanalen die gemaakt zijn van	2) Σ Technische en organisatorische maatregelen (bronafzuiging van asbeststof; beperking aantal werknemers; ruimte, apparatuur en gereedschap stofvrij houden; asbestafval snel verpakken en afvoeren; instructie aan werknemers); Σ Het dragen van ademhalingsbescherming, bij voorkeur van het type dat zuivere ademlucht aanvoert uit bijvoorbeeld een compressor of persluchtflles;

asbestcementbuizen; het vervangen van een kitvoeg of het schilderen van een asbesthoudend gevelpaneel; wijzigingen aan gevel, wanden of plafonds waarbij asbestcementplaten zijn gebruikt.	<ul style="list-style-type: none"> ∑ Arbeidsgezondheidskundig onderzoek en begeleiding van betrokken werknemers; ∑ Blootstellingsregistratie van de betrokken werknemers. ∑ Bij het daadwerkelijk verwijderen van asbest een gespecialiseerd bedrijf inschakelen.
--	--

4 Biologische agentia

Risicogroepen en effecten:

Geen informatie aangetroffen

Risicofactoren en preventiemaatregelen:

Risicofactoren	Preventiemaatregelen
-	-

5 Fysieke belasting

Risicogroepen en effecten:

De Convenantenmonitor 1999 van de Arbeidsinspectie laat zien dat er in 21% van de bedrijven in de branche handel in en verhuur van onroerend goed **werknemers zijn die regelmatig repeterend werk uitvoeren**. Voor beeldschermwerk bedraagt dit percentage 63% en dat is meer dan het landelijk gemiddelde (45%). Het totale percentage bedrijven waarin het risico van Repetitive Strain Injuries (RSI) aanwezig is door repeterend en/of beeldschermwerk is 67%. Het ontwikkelen van RSI-gerelateerde klachten blijkt recht evenredig samen te hangen met het aantal uren dat gemiddeld per dag achter het beeldscherm wordt gewerkt. **Werknemers die langer achter het beeldscherm werken**, hebben namelijk vaker klachten. Verder hangen vooral factoren die te maken hebben met werkstress duidelijk samen met RSI-klachten.

Medewerkers van een technische- of onderhoudsdienst lopen bij reparatie- of onderhoudswerkzaamheden waarbij zij een verkeerde (werk)houding aannemen en/of onvoldoende rust in acht nemen het risico op klachten aan het bewegingsapparaat.

Risicofactoren en preventiemaatregelen:

Risicofactoren	Preventiemaatregelen
1) Repeterend en/of beeldschermwerk.	1) Waar dat mogelijk is kunnen bepaalde handelingen (met name bij technische processen) geautomatiseerd worden. Bij beeldschermwerk kan repeterend werk verlicht worden door taakrotatie, het hanteren van een werk-rustschema (het regelmatig onderbreken van het werk middels het kort en vaak pauzeren), de juiste opstelling van het beeldscherm en aanpassing van de werkhoogte (aan de lichaamsafmetingen van de medewerker), en het gebruik van hulpmiddelen als

	<p>polssteuntje, voetenbankje, documenthouder, beeldschermverhoger en beeldschermtachograaf. Voorts is het regelmatig onder de aandacht brengen van de juiste werkhouding en voorlichtingsprogramma's en/of cursussen in het kader van RSI van belang.</p>
2) Een verkeerde werkhouding en/of overbelasting bij reparatie- of onderhoudswerkzaamheden.	2) Aandacht besteden aan voorlichting en instructies (tilcursus, ergonomische cursus)

6 Fysische factoren

(o.a. geluid, trillingen, straling, klimaat, verlichting en uitzicht)

Risicogroepen en effecten:

Het komt steeds vaker voor dat een Woningbouwcorporatie als gevolg van een fusie of reorganisatie verhuist naar een nieuw pand of het bestaande pand laat verbouwen. Dat is een goede gelegenheid om de fysische belasting onder medewerkers in de bestaande situatie te analyseren. Het niet meenemen van wensen en klachten ten aanzien van fysische factoren in de nieuwe situatie (nieuw bedrijfspand of herinrichting van bestaand gebouw) kan bestaande belastingen voor lange tijd continueren.

Buitendienstmedewerkers die langdurig aan de zon zijn blootgesteld risico op huidaanandoeningen als gevolg van UV-straling.

Risicofactoren en preventiemaatregelen:

Risicofactoren	Preventiemaatregelen
1) Bij nieuwbouw of verbouw van een bedrijfspand onvoldoende rekening houden met het verbeteren van fysische factoren.	<p>1) Onderzoek naar ervaring van fysische belasting onder kantoormedewerkers. Voldoende investeren in kantoorinrichting ten aanzien van:</p> <ul style="list-style-type: none"> ∑ Binnenklimaat (volgens NEN en ISO 7730); ∑ Ventilatie (30 m³ verse buitenlucht per persoon per uur); ∑ Licht (verlichtingssterkte vanaf 200 lux); ∑ Geluid (absorptie, isolatie of afscheiding van ruimten).
2) Langdurige blootstelling aan de zon.	2) Bescherming van aan de zon blootgestelde delen van de huid tegen UV-B. Het dragen van lichte kleding van aangepaste kleur en persoonlijke beschermingsmiddelen zoals lichtkleurige helmen met verluchtingsopening. Concreet opgezette voorlichting, gericht op instructies over de wijze van handelen.

7 Arbeidsmiddelen

(o.a. gereedschappen, machines)

Risicogroepen en effecten:

Geen informatie aangetroffen.

Risicofactoren en preventiemaatregelen:

Risicofactoren	Preventiemaatregelen
-	-

8 Specifieke werkzaamheden (zoals laden, lossen, onderhoud, asbestsloop e.d.)

Risicogroepen en effecten:

Geen informatie aangetroffen.

Risicofactoren en preventiemaatregelen:

Risicofactoren	Preventiemaatregelen
-	-

9 Persoonlijke beschermingsmiddelen en veiligheids- en gezondheidssignalering

Risicogroepen en effecten:

Geen informatie aangetroffen.

Risicofactoren en preventiemaatregelen:

Risicofactoren	Preventiemaatregelen
-	-

10 Werktijden, overwerk en werkdruk

Risicogroepen en effecten:

Door de toenemende concurrentie op de woningmarkt moeten **handelaren en verhuurders van onroerend goed** steeds meer en beter inspelen op de vraag van de woningmarkt. Dat vraagt, met name bij de vanouds niet marktgerichte woningbouwcorporaties, om een geheel andere werkhouding en werkwijze.

Die verandering in werkwijze en werkhouding, zoals meer verantwoordelijkheid, meer tijdsdruk, en toenemende contacten met huurders, kan bij werknemers in de onroerend goed sector tot psychische spanningen en stress leiden. De veel voorkomende reorganisaties en fusies bij woningbouwcorporaties brengen eveneens spanningen, problemen en zorgen met zich mee. Naast het veranderingproces dat doorlopen moet worden, moet ook nog eens het dagelijkse werk gewoon doorgaan. Door een (te) hoge werkdruk kan het ziekteverzuim in de organisatie toenemen en kan

de organisatieverandering minder succesvol verlopen dan gepland. Hoge werkdruk hangt tevens samen met een geringere arbeidsvreugde, een hogere behoefte aan herstel en meer ervaren gezondheidsklachten.

Bij woningbouwcorporaties is veel nauwkeurigheid en concentratie vereist. Met name het **leidinggevend personeel in de projectrealisatie** en het **uitvoerend kantoorpersoneel** geven dit als redenen van werkdruk aan. Andere factoren die van invloed zijn op de werkdruk bij woningbouwcorporaties zijn een krappe planning en taakproblemen. Deze coördinatieproblemen treffen vooral het leidinggevend personeel in de projectrealisatie, de **personen met een grote eindverantwoordelijkheid** en het uitvoerend kantoorpersoneel. Ook problemen bij het werken met (lastige en agressieve) klanten kan werkdruk veroorzaken. Behalve de personen met een grote eindverantwoordelijkheid, geven bijna alle werknemers van woningbouwcorporaties dit als reden van werkdruk aan. Tenslotte worden verstoringen van het werk door personen (bezoek of telefoontjes) door het uitvoerend kantoorpersoneel als belangrijk werkdrukverhogend beschouwd.

Uit de Convenantenmonitor 1999 van de Arbeidsinspectie blijkt dat in 54% van de bedrijven in de branche handel in en verhuur van onroerend goed te maken hebben met een hoge werkdruk. In 39% van deze bedrijven is tevens een onderzoek verricht naar de mate van blootstelling aan een hoge werkdruk. Deze cijfers wijzen uit dat de risicofactor werkdruk bovengemiddeld aanwezig is in de branche. De percentages bedrijven die maatregelen hebben genomen en maatwerkoplossingen hebben gerealiseerd ter bestrijding van dit risico blijven achter bij de landelijke percentages.

Risicofactoren en preventiemaatregelen:

Risicofactoren	Preventiemaatregelen
1) Krappe planning en taakproblemen.	1) Maatregelen nemen waardoor werknemers beter kunnen omgaan met werkdruk en stress (bijv. een cursus timemanagement). Verbeteren van de planning en organisatie van het werk, waarbij taken gedelegeerd of gerouleerd kunnen worden, er niet onnodig taken verricht worden die niet tot het eigenlijke werk behoren, en er geen extra opdrachten worden gegeven die de voortgang van de lopende werkzaamheden verstoren.
2) Toenemende werkdruk als gevolg van veranderende werkeisen en van organisatorische veranderingen (reorganisatie, fusie)	2) <ul style="list-style-type: none"> ∑ Vaststellen wat precies de oorzaken zijn van die toenemende werkdruk; ∑ Voorlichting en instructie aan werknemers over alle organisatorische veranderingen; ∑ Veranderingen geleidelijk invoeren, waarbij de aandacht wordt gevestigd op de verandering die op een bepaald moment prioriteit heeft; ∑ Een externe adviseur en vertrouwenspersoon bij (organisatie)veranderingen betrekken; ∑ Ook zieke werknemers bij (organisatie)veranderingen betrekken.

11 Agressie en geweld, seksuele intimidatie

Risicogroepen en effecten:

Door de toenemende markt- en klantgerichte werkwijze van Woningbouwcorporaties komen steeds meer **werknemers in contact met de cliënten**: huurders, kopers en woningzoekenden. Het contact met die cliënten is aan veranderingen onderhevig. Agressief gedrag (verbaal en fysiek geweld) van cliënten tegen medewerkers in de branche komt steeds vaker voor.

Risicofactoren en preventiemaatregelen:

Risicofactoren	Preventiemaatregelen
<p>1) Agressie en geweld van cliënten (huurders, kopers en woningzoekenden).</p>	<p>1)</p> <p>Sociale maatregelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ∑ Scholing en training van het personeel in omgaan met (agressief) publiek); ∑ Voorvallen van agressief gedrag in werkbeprekingen betrekken; ∑ Taakverbreding door baliewerk af te wisselen met ander werk; ∑ Bezoeken van als lastig bekendstaande cliënten door tenminste twee medewerkers; ∑ Contact met de politie over probleemgevallen en eventueel inschakelen van instantie voor slachtofferhulp; ∑ Bij het werven van nieuwe medewerkers ‘omgaan met agressie in de selectieprocedure betrekken. ∑ Portofoon voor huismeesters/opzichters in de buitendienst (zeker als ze een woning moeten controleren voor oplevering). <p>Bouwkundige maatregelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ∑ Een glaswand plaatsen voor de balie om het risico voor het personeel te verminderen; ∑ Een open balie zo hoog maken dat de klant er niet overheen kan klimmen; ∑ Contact tussen baliepersoneel en overige medewerkers vergroten door het plaatsen van ramen, zodat die de situatie bij de balie in de gaten kunnen houden; ∑ Spreekkamers inrichten met een tweede deur (als vluchtweg) en een binnenraam, zodat oogcontact met collega’s mogelijk is; ∑ Afsluitbare tussendeur tussen publieksruimte en kantoren; ∑ Alarmknop in de spreekkamer en onder de balie.

12 Overige: activiteiten ter verbetering in en door de branche

Risicogroepen en effecten:

De branche handel in en verhuur van onroerend goed wordt gekenschetst als een hoogrisico-branche inzake het onderwerp RSI. Op 10 november 1999 hebben sociale partners en het Ministerie van SZW een intentieverklaring getekend om te komen tot een arboconvenant in de bedrijfstak woningcorporaties. Bij de verbetering van de werkomstandigheden staan RSI en werkdruk centraal. Belangrijke stimulans voor de bedrijfstak is de steun van het Ministerie van

SZW, dat onderzoek betaalt naar RSI, naar werkdruk en naar verbetering van reïntegratie van zieke werknemers.

Risicofactoren en preventiemaatregelen:

Risicofactoren	Preventiemaatregelen
-	-

Bronnen:

1 Arbozorg en arbeidsorganisatie

- ∑ Arbeidsomstandighedenbeleid : een handleiding voor woningbouwcorporaties / J. ten Brink. Huizen : Fonds Scholing en Ontwikkeling Woningcorporaties (FSOW), 1992. – 182 p.
- ∑ Woningcorporaties in verandering : stappenplan kwaliteit van de arbeid / M.A.G. Thunnissen. – Utrecht : Hout- en Bouwbond CNV, 1996. – 90 p.
- ∑ Convenantenmonitor 1999 / A. Peters, A.N. van den Aamele. – Den Haag : Arbeidsinspectie, Centraal Kantoor Afdeling Monitoring en Beleidsinformatie, 2000. – 55 p.

2 Inrichting arbeidsplaatsen

- ∑ Arbeidsomstandighedenbeleid : een handleiding voor woningbouwcorporaties / J. ten Brink. – Huizen : Fonds Scholing en Ontwikkeling Woningcorporaties (FSOW), 1992. – 182 p.
- ∑ Hygiënische voorzieningen op de bouwplaats. – Amsterdam : Stichting Arbouw, 1996. – 22 p. – Arbouw-advies voor de bouwnijverheid 1

3 Gevaarlijke stoffen

- ∑ Neurasthene klachten bij werknemers blootgesteld aan organische oplosmiddelen. – Amsterdam : Stichting Arbouw, 1997. – 30 p. – Verbetering van de Arbeidsomstandigheden in de bouwnijverheid
- ∑ Asbesttoepassingen in de B&U-bouw : herkennen en inventariseren. – Amsterdam : Stichting Arbouw, 1994. – 36 p.
- ∑ Asbest en asbestverwijdering. – Almere : Nationale Woningraad (NWR), 1993. – 115 p.
- ∑ Blootstelling aan respirabele minerale vezels tijdens het aanbrengen en verwijderen van isolatiemateriaal. – In: Tijdschrift voor toegepaste arbowetenschap 12 (1999) no. 3, p. 32-36.

4 Biologische agentia

-

5 Fysieke belasting

- ∑ Convenantenmonitor 1999 / A. Peters, A.N. van den Aamele. – Den Haag : Arbeidsinspectie, Centraal Kantoor Afdeling Monitoring en Beleidsinformatie, 2000. – 55 p.
- ∑ Arbeidsomstandighedenbeleid : een handleiding voor woningbouwcorporaties / J. ten Brink. – Huizen : Fonds Scholing en Ontwikkeling Woningcorporaties (FSOW), 1992. – 182 p.

6 Fysische factoren

- ∑ Woningcorporaties in verandering : stappenplan kwaliteit van de arbeid / M.A.G. Thunnissen. – Utrecht : Hout- en Bouwbond CNV, 1996. – 90 p.
- ∑ Kantoren / P. Voskamp. – Den Haag : Sdu Uitgevers, 1997. – 37 p. – (Arbo-Informatieblad 7)
- ∑ Risico's van UV-straling voor buitenwerkers / R. Simonis. – In: NVVK info 6 (1997) no. 2, p. 19-20.

7 Arbeidsmiddelen

-

8 Specifieke werkzaamheden

-

9 Persoonlijke beschermingsmiddelen en veiligheids- en gezondheidssignalering

-

10 Werktijden, overwerk en werkdruk

- ∑ Convenantenmonitor 1999 / A. Peters, A.N. van den Aemele. – Den Haag : Arbeidsinspectie, Centraal Kantoor Afdeling Monitoring en Beleidsinformatie, 2000. – 55 p.
- ∑ Determinanten en effecten van werkdruk in de Bouw- en Houtnijverheid en de Woningcorporaties / J.M.H. Schellekens, J. Brouwer, T.F. Meijman. – Groningen : Rijksuniversiteit, 1999. – 72 p.
- ∑ Woningcorporaties in verandering : stappenplan kwaliteit van de arbeid / M.A.G. Thunnissen. – Utrecht : Hout- en Bouwbond CNV, 1996. – 90 p.

11 Agressie en geweld, sexuele intimidatie

- ∑ Woningcorporaties in verandering : stappenplan kwaliteit van de arbeid / M.A.G. Thunnissen. – Utrecht : Hout- en Bouwbond CNV, 1996. – 90 p.
- ∑ Woningbouwcorporaties ontwikkelen beleid tegen agressie en geweld / M. Spinhoven. – In: Arbo & Milieu 3 (1995) no. 3, p. 12-14.

12 Overige: activiteiten ter verbetering in en door de branche

- ∑ www.minszw.nl

Literatuur verwerkt t/m februari 2000